

VLAŠTOVKA

si z hranic nic nedělá

Text: JANA PATKOVÁ, foto: archiv Lastavica

Každý z nich má jinou historii, každý může být naštvaný. Válka všem změnila osudy. Všichni nakonec skončili v Česku. Spojili se v občanském sdružení Lastavica – jediném spolku na světě, který spojuje všechny válkou zneprátené země bývalé Jugoslávie.

„Způsob rozpadu Jugoslávie na nové státy mě osobně uráží, jako bychom byli méně civilizovaní,“ říká Dobrivoj Solar, předseda sdružení. „Když se dnes zeptáte lidí v bývalé Jugoslávii, kdo chtěl, aby se to rozbilo, tak je to mizivé procento. My v Lastavici se kamarádíme stejně, jako jsme se před válkou kamará-

dili v Jugoslávii. Sami sobě chceme říci, že nejsme takoví divoši,“ shrnuje důvody, proč se ve spolku angažuje.

ABY DĚTI NEZAPOMNĚLY

Dobrivoj Solar je Srb. Před válkou v Srbsku podnikal a byl mezi prvními, kdo ze země odešel. V květnu roku 1992 už byl i s těhotnou manželkou v Praze. „Nechtěl jsem být součástí toho

blázince, nechtěl jsem nenávidět ostatní,“ vysvětluje dnes skoro perfektní češtinou, proč před válkou utekl. V Česku úspěšně podniká, narodily se tu děti a na návrat vůbec nepomýšlí: „V roce 2000 se říkalo, že začíná nová doba, že

**Když jsem se rozhodl odejít,
bylo to, jako bych si amputoval
obě nohy pod kolenem**

Rok 2014 a čekání na příjezd 173 rakví nově identifikovaných obětí srebrenického masakru, nejhoršího krvavého běsnění v Evropě po druhé světové válce.

- Lastavica v akci: **Každoroční piknik** na 1. máje.
- ↘ Slavnostní křest českého vydání sedmisvazkových Spisů **Miroslava Krleži**, významného chorvatského spisovatele.
- ↓ **Koncert sarajevského sboru** Choir Pontanimo v Praze.
- ↓↓ Plakát z každoročního pobytu **děti z SOS vesničků** bývalé Jugoslávie v Praze.

zločinci míří do Haagu. Já nikdy nebyl nacionalistou, ale vidím, že to tam pořád je. Ti, co začali válku, stále vládnou. Nemůžu se smířit s tím, že bych žil v nacionalistickém státě. Druhý důvod, proč zůstávám, je, že váš stát mi pomohl a bylo by nevděčné teď vzít peníze a investovat je doma.“

Investuje je tedy – mimo jiné – do činnosti sdružení Lastavica. Stejně jako dalších přibližně dvě stě členů, kteří se chtějí daleko od bývalého domova setkávat, vzdělávat, pomáhat a dbát na to, aby jejich děti úplně nezapomněly, odkud pocházejí. „Moje děti čtou i píší cyrilicí i česky,“ je rád Dobrivoj Solar. Sedíme spolu ve spolkových místnostech v pražské Opletalově ulici, které si na vlastní náklady členové pořídili a zrekonstruovali, na což si museli vzít i půjčku. Žádnou podporu na svou činnost totiž spolek na rozdíl od jiných menšin od nikoho nedostává. „V tom je ten hořký vtip,“ vysvětluje pan Solar. „Pro české úředníky nejsme menšina, protože my ty menšiny – Srby, Chorvaty, Bosňany a další – spojujeme. Ze stejného důvodu nás nepodporují ani naše domovské země.“

KDO CHTĚL ZŮSTAT V ČESKU, MUSEL TVRDĚ PRACOVAT

Sdružení Lastavica založil bosenský lékař Edo Jaganjac, který během obklíčení Sarajeva pracoval za nepředstavitelných podmínek v tamní nemocnici. Realitu oněch dní popsal v knize Sarajevská princezna, jež vyšla i v českém překladu. Popisuje v ní příběh zraněné pětileté holčičky, jejíž evakuaci ze Sarajeva zorganizoval, ale kvůli byrokratickým průtahům mezinárodních mírových jednotek dívka nakonec nepřežila. Brzy nato obětavý lékař Sarajevo opustil a zakotvil v Praze.

„Důvod, proč doktor Jaganjac založil spolek, je velmi jednoduchý – máme stejné zájmy a problémy, a proto je zcela normální, že máme potřebu spolu si popovídat a vyměnit si zkušenosti a názory,“ vysvětluje současný předseda Lastavice Solar. „Jde nám o zachování naší kultury. Děláme to, co nás spojuje, ne to, co nás dělí. Politikou se nezabýváme.“ Ročně v Lastavici připraví přibližně čtyři desítky akcí – výstavy, koncerty, divadelní představení, křty knih, které sami vydají. Kromě toho, že chtějí udržet živý kontakt s kulturami svých zemí, chtějí je představit Čechům. Snaží se proto připravit každý rok k vydání alespoň jedno literární jihoslovanské dílo. Není náhoda, že v sídle sdružení je také nejbohatší knihovna jihoslovanských autorů u nás.

To všechno stojí nejen peníze, o nichž už byla řeč, ale také čas. Volný čas, který by mohli členové Lastavice trávit

↑ Forenzní expert drží fotografii, která byla nalezena u ostatků jedné z mnoha obětí srebrenického masakru.

úplně jinak. Jsou mezi nimi lékaři, stomatologové, inženýři, podnikatelé, lidé, kteří by se mohli po práci už jenom bavit.

„Mohl bych vydělat hromadu peněz, kdybych netrávil čas v Lastavici,“ říká jeden z nich, Nenad Bojić. Dnes úspěšný podnikatel, který jako většina imigrantů z jihu začínal v Praze prodejem na tržnici. „Kdo chtěl zůstat v Česku, musel tvrdě pracovat. Nejsme klasičtí migranti, kteří šli na Západ. Snad proto se všichni shodneme v tom, že chceme dělat něco pro obecné dobro.“

Nenad Bojić je Srb, který žil v chorvatském Záhřebu.

Vystudoval tam vysokou školu, poznal svoji manželku a v době vypuknutí války pracoval v médiích. Měli rok a půl starého syna, když odešli ze země, kde bouřily nacionalistické vášně. Další syn se narodil už v Praze. „Když jsem se rozhodl odejít, bylo to, jako bych si amputoval obě nohy pod kolenem. Bylo mi dvacet šest a nevěděl jsem, jak budu bez nich žít,“ přiznává i po letech Nenad Bojić, jak nelehké to rozhodnutí bylo. „Teď už jsem půlku života tady. Začali jsme tím, že jsme si dělali radost tady. A také lidem tam na jihu,“ naráží pan Bojić na jednu z největších akcí, kterou Lastavica už devátým rokem pořádá. A tou je týdenní pobyt dětí z SOS vesniček zemí bývalé Jugoslávie u nás v Praze. Hlavním organizátorem je právě Nenad Bojić.

Já nikdy nebyl nacionalistou, ale vidím, že to tam pořád je

DĚTI, KTERÉ NEMĚLY DOBRÝ ZAČÁTEK

„Nejvíc mě bavily bazény,“ žmoulá rozpačitě svou kabelku s flitry černoooká holčinka. Je to normální odpověď desetiletého děcka na otázku, co se jí s mámou v Praze nejvíc líbilo. Až na to, že Alma je ze Sarajeva a její máma není její máma.

Děti, které na prvním místě pochválí pražský akvapark a hned v závěsu zoo, je v sále sdružení Lastavica spousta. Přesně jeden autobus, který je sem dopravil z Bosny a Hercegoviny, Makedonie, Srbska a Chorvatska. Děti spojuje nejen bývalý společný stát

Jugoslávie, ale také těžký osud. Byly zanedbané, opuštěné, nebo dokonce týrané. Nežijí u svých rodičů, ale v SOS vesničkách s náhradními maminkami – každá jich má na starosti pět. Paní Mevlida Trgo je „máma“ Almy. „Já už jsem tu s dětmi podruhé. Je to skvělé pro děti, je to taková vlna lásky, péče a přízně, kterou jen zřídka mohou zažít. A navíc se můžou potkat s dětmi z jiných zemí, které vůbec nemají příležitost poznat.“

„Skamarádila ses s někým, Almo?“

„Ano, s Draganou ze Srbska.“

„A víš, že jste bývali jedna země, Jugoslávie?“

„Ne.“

V Lastavici dělají hodně proto, aby se děti z rozpadlého jihoslovanského státu vůbec poznaly. Na programu

týdenního pobytu jsou nejen prohlídky Prahy, ale také třeba návštěva bazénu, plzeňské Techmanie či zoologické zahrady. Každý večer se pak všichni dohromady baví, zpívají a poznávají.

„Tohle nám namaloval jeden chlapec, mám z toho obrázku vždycky slzy ve očích,“ ukazuje Dobrivoj Solar kresbu, na které jsou spojené lidské dlaně a vlaječky Bosny a Hercegoviny, Makedonie, Chorvatska a Srbska.

„Děti poprvé vidí nějakou cizinu. Je to pro ně ohromný zážitek na celý život. Naše děti se s nimi skamarádí a zůstávají i potom v kontaktu, třeba přes facebook,“ doplňuje ho Nenad Bojić. To všechno včetně jídla, pití a přenocování stojí samozřejmě dost peněz. Většinou se vybraly v okruhu členů a známých Lastavice. Letos se našel také sponzor mimo komunitu balkánských imigrantů – i když i v jeho příběhu hrají roli jugoslávské války.

„Když jsem na začátku devadesátých let založil cestovní kancelář, hned jsem se zeptal jednoho majitele lodi v Chorvatsku, jestli by pro mě neměl nějaké volné termíny.

Vše bylo obsazeno klienty ze západní Evropy. Onen Ivan mi zavolał o dva roky později, v roce 1994: nemám nikoho, dám ti dobrou cenu, přijďte. Tak jsem si udělal pragmatický průzkum a zjistil, že v té strašné válce nebyl zabít ani jeden cizinec na dovolené,“ napsal do Lastavice Zdeněk Kukul, majitel cestovní kanceláře Geotour, která se specializuje na plavby po Jadranu. V onom roce 1994

Ti, co začali válku, stále vládnou

vypluli, jako jediný organizovaný zájezd vlastně ještě během války. Od té doby se cestovka jenom rozvíjí a Zdeněk Kukul cítí potřebu vracet, co mu Jadran dal: „Kdyby nebylo války, nemohli bychom se tak dostat do Chorvatska. Ačkoliv jsme mezi cestovkami malá ryba, jsme dost úspěšní. Přišel čas, kdy něco můžeme symbolicky vrátit,“ ukončil svůj dopis nabídkou na sto tisíc korun. Vypadá to, že se pozitivní činy v dobrém vracejí jako ta vlašťovka. Lastavica totiž znamená v češtině vlašťovka.

MINIROZHovor: EDO JAGANJAC

SARAJEVSKÝ LÉKAŘ A SPISOVATEL EDO JAGANJAC ZA SVÉ DVA DOMOVY POVAŽUJE SARAJEVO (ODKUD POCHÁZÍ) A PRAHU (KDE ŽIJE). JE JAKO TAŽNÝ PTÁK, PO NĚMŽ SE JMENUJE SDRUŽENÍ, KTERÉ ZALOŽIL – LASTAVICA.

Edo Jaganjac je lékař, který v obleženém Sarajevu v nemocnici dva roky pracoval ve válečných podmínkách, s nedostatkem léků, elektřiny, vody i jídla. O této části svého života napsal knihu Sarajevská princezna, v níž život v ostřelovaném městě popisuje. Ústředním tématem je příběh pětileté holčičky Irmy, jejíž zranění vyžadovala péči, kterou jí v Sarajevu nemohli poskytnout. Edo Jaganjac se pustil do boje za její evakuaci... do boje s byrokracií OSN, kterou v knize ze smrti děvčátka obviňuje.

Proč jste knihu napsal? A jak dlouho vám to trvalo?

Já ji psal několik let a vůbec jsem ji nemínil vydat. Byly to spíš vzpomínky a taková psychoterapie. Dokud jsem tu knížku nenapsal, nemohl jsem spát. Musíte sám sobě vysvětlit, co se to tam vlastně stalo. Ty nejhorší věci z války ale v knize nejsou... Pak jsem text poslal kamarádce, ona ho dala dál a ozvalo se nakladatelství ze Sarajeva, že to chtějí vydat.

Neměl jste strach z reakce organizací, na jejichž až smrtící lhostejnost jste v knize poukázal?

Vůbec ne. Co by mi organizace plná neschopných lidí – tím myslím OSN – mohla udělat? Mají jenom hodně velkých slov a peněz. Ukázal jsem ale v knize i na člověka, který spáchal zločin. Nejmenoval jsem ho, ale celé Sarajevu ví, kdo to je. Přátelé mi řekli, že kdyby se ozval, jsou připraveni vše dosvědčit. Ale neozval se, dobře ví, že je vinen.

Lze nenávidět, kterou plodí zločiny, nějak překonat?

Vadí mi relativizace války, tvrzení, že všichni jsou vinni. Nejsou. Když jednou vidíte vraždu na vlastní oči, je vám vše jasné. Vrah je zločinec a je jedno, jaký má důvod a národnost. Nelze to ospravedlnit. Jednou jsem dostal falešnou zprávu, že mi podřízli mámu. V tu chvíli bych býval zabil všechny Srby, zadrželo se mi před očima. Vyběhl jsem z ordinace a proti mně šli dva nejlepší lidé, které jsem znal – moji dva srbští kamarádi. Tehdy jsem pochopil, že lidi, kteří někoho ztratili, zřejmě nebudou schopni strach či nenávisť překonat.

Jako lékař jste pomáhal i nepřátelům, lidem, kteří vám maminku mohli opravdu zabít...?

Doktor všechny léčí, ale nemusí mít všechny své pacienty rád.

Odešel jste se ze Sarajeva chvíli potom, co se podařila evakuace Irmy. Bylo to lehké?

Až do konce války jsem se trápil, že jsem odešel. Že třeba kvůli mně, kvůli tomu, že tam nejsem, někdo zemře. Ale když jsem viděl oči svých dvou dětí, když jsem si představitel, že bych jim řekl, že zase odcházím, musel jsem zůstat s nimi. Naštěstí to nejhorší období mělo Sarajevu už za sebou. To bylo prvních šest měsíců, kdy nás stále bombardovali. Ještě rok, dva po příjezdu do Prahy jsem v ordinaci seděl za skříní, protože u okna mi to nepřípadlo bezpečné.

Bosna je dnes nejhudší zemí Evropy. Je to důvod, proč se nechcete vrátit?

Spíše politické klima. Jsou tam propastné třídní rozdíly. Vládne tam „elita“ v podobě gangsterských band a je to stejné v Bosně, v Chorvatsku, v Srbsku, Kosovu... Rád tam jezdím, ale už tam nechci žít. Raději budu cizincem v cizině než cizincem doma. Nic tam není vyřešeno, viny nejsou potrestány. Bude znovu válka.

Proč jste založil sdružení Lastavica?

Do Prahy jsem kdysi přijel s poloprázdným kufrem, tři sta markami v peněžence a neuměl jsem česky. Musel jsem ale žít a tady mi to připadalo jako v ráji. Nestřílí se! Když jsem vyřešil své základní existenční problémy, tedy byt a práci, cítil jsem, že bych mohl splatit svůj sociální dluh. Stejně jako moji kamarádi Mirko Jelčić a Vesko Djorem. Viděli jsme problémy lidí, které by šlo s malou pomocí snadno řešit.

Jaké problémy měla komunita jugoslávských přistěhovalců, která v Česku čítá asi tři tisíce lidí?

Papíry, zaměstnání, bydlení, ale i nacionální netrpělivost v důsledku války. Před válkou jsme se nedělili na Srby, Bosňany, Chorvaty... před válkou to nebylo vůbec důležité. Pak ano, a sem se to zpočátku přeneslo. Přitom mluvíme stejnou řečí, posloucháme stejnou hudbu, máme stejné spisovatele, filmy, hovoříme o věcech, které vy neznáte. Není důvod, proč bychom se na sebe v cizině mračili. Tak jsme založili tento klub, Lastavica. A povedlo se to. Lastavica je možná jeden z důvodů, proč nedůvěra mezi námi zmizela. V Praze národnostní problémy nejsou.

